

השיעור השבועי

גליון מס' 549

הרב המקדים: הרב"ג ירון אשכנזי שליט"א
רב העיר גדרה

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבתי"כ היזדים ומשודר דרך הלויין והרדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
21:18	20:20	19:28	חל אביב
21:15	20:19	19:28	חיפה
21:19	20:23	19:31	באר שבע
21:15	20:19	19:28	

קרח | כ"ח סיון תשפ"ו

כתב וערך השיעור:
הרב דכיר פריץ שליט"א

הנאה ממעשה שבת - ב

הנאה מתבשיל שבושל בשבת במזיד או בשוגג. מעשה שבת אסור מהתורה או מדרבנן. בישול בשבת ובישולי גויים באינדוקציה. במה אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים. אם מעשה שבת הוא איסור בחפצא או בגברא. מכר לחבירו איסור, אם צריך להשיב לו את כספו. טעימה לקטן לפני הקידוש, ולפני התפלה. איסור חדש בחו"ל. נתינת איסור דרבנן לקטן בידים. המתנת שש שעות לקטן. מסעדה פתוחה בשבת

המבשל בשבת

א. בשיעור הקודם הזכרנו התוספתא (שבת פרק ב הלכה טו) שהובאה בבבא קמא (ע"א) ועוד, בענין המבשל בשבת אם מותר לאכול את התבשיל, שלדעת רבי מאיר, בשוגג יאכל אפילו בו ביום, במזיד לא יאכל בו ביום. לדעת רבי יהודה, בשוגג יאכל במוצאי שבת, במזיד הוא עצמו לא יאכל עולמית, ולאחרים מותר במוצאי שבת. ולרבי יוחנן הסנדלר, בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו, במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים. ובגמרא שם אמרו, מאי טעמא דרבי יוחנן הסנדלר? כדדריש רבי חייה אפיתחא דבי נשיאה [על פתח בית הנשיא], "ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם" - מה קודש אסור באכילה, אף מעשה שבת אסורים באכילה. יכול אפילו בשוגג - שיהא אסור באכילה? תלמוד לומר "מחלליה מות יומת", במזיד אמרת לך ולא בשוגג.

מעשה שבת דרבנן

ב. עוד בגמרא שם, פליגי בה - בשיטת רבי יוחנן הסנדלר - רב אחא ורבינא, חד אמר: מעשה שבת דאורייתא, וחד אמר: מעשה שבת דרבנן. מאן דאמר דאורייתא כדאמרו, ומאן דאמר דרבנן, אמר קרא "קודש היא" -

1 מדברי הרב ירון אשכנזי שליט"א: ברשות מורנו ורבנו ועטרת ראשנו, מנהיג הדור, מרן הראשון לציון רבינו יצחק יוסף שליט"א. בפרשת השבוע (במדבר טו, כד) חכמי ישראל נקראו "עניי העדה", וכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל (שמות רבה פ"ג פ"ח). בברכות (כח:) מסופר, כשחלה רבי יוחנן בן זכאי וכו', אמרו לו תלמידיו: נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, וכו'. ואני הקטן שבקטנים אומר זאת על מורנו ורבנו מרן הראשון לציון שליט"א, שהוא פטיש החזק, לא חת לומר את דבריו ברבים, והוא אביהם של בני התורה, בעוצמה ובחזק, וגם אביהם של ישראל, באהבה ובחיבה, מכתת רגליו לפשוטי העם, אין מקום בעולם שאין ילקוט יוסף, וכולם מעריכים ומעריצים את כבוד הרב בגלל אהבתו לעם ישראל.

בנימה אישית אני רוצה לומר, שכבר כמה שנים טובות אנחנו זוכים שמרן הראש"ל שליט"א עומד בנשיאות הארגון הקדוש קו ההלכה, ואנו זוכים לגב ולתמיכה של הרב, לפסיקה בזמנים מורכבים, ולעזרה לרבנים. תודה רבה לכבוד הרב. יהי רצון שנוכה שמורנו ורבנו יאריך ימים על ממלכתו, וינהיגנו עוד רבות בשנים. אמן.

היא קודש ואין מעשיה קודש. בגמרא לא כתוב מי אמר מה, אלא "חד אמר" ו"חד אמר", ולא כתוב כמי נפסקה ההלכה, אבל 'דברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר' (ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ה), בפסחים (ע"ד:) ובחולין (גג:) אמרו, שבכל התורה כולה כשחולקים רב אחא ורבינא ולא כתוב מי אמר מה, רב אחא מחמיר ורבינא מיקל, והלכה כרבינא לקולא, לפי שהיה בתראה, שהרי רבינא סידר את התלמוד יחד עם רב אשי. נמצא שהלכה כרבינא שמעשה שבת אסור רק מדרבנן. ובלאו הכי הלכה לא כרבי יוחנן הסנדלר, אלא או כרבי מאיר או כרבי יהודה שלשניהם מעשה שבת מדרבנן.

וכן כתבו כמה אחרונים, ומהם המבי"ט בקרית ספר - הובא בשדי חמד (מ"ע) מ כלל צה, דף תקט ע"ג), הגאון רבי זלמן רבי בש"ע הרב (סימן שיח ס"א), המטה יהודה (שם סק"א), רבי יצחק טייב מרבני תוניס בערך השלחן (סס"ק ג), רבי משה פיינשטיין באגרות משה (תאו"ח סימן קכג), רבי יצחק וייס במנחת יצחק (ח"ב סימן קו), כולם כתבו שמעשה שבת אסור מדרבנן.

גם מהר"י אבוהב בחידושו על הטור (סי' שיח), אף שפירש ברבי יוחנן הסנדלר שמעשה שבת דאורייתא, אבל כתב שלרבי יהודה ולרבי מאיר

דברי מרן שליט"א: חזק ובורך לרב הגאון רבי ירון אשכנזי, הרב הראשי של גדרה, ויותר חשוב שהוא יושב ראש ארגון 'קו ההלכה'. בהתחלה העמיד בראש קו ההלכה מישהו אחר, וברגע שראה שזה לא כפי דרכו של מרן זצ"ל, ביקש מאיתנו ללוות את הארגון החשוב. וכבר הזכיר רב מקדים אחד, שאמר רבי משה שפירא זצ"ל, שהוא עקב אחר כל המקומות שחולקים על מרן זצ"ל, עיין בדברים, ומה לעשות, תמיד מרן צודק. בספר שהוציא עכשיו 'הלכה למעשה' הוא הולך לפי פסקי מרן, יש שם מאות שאלות מעניינות ששאלו אותנו בקו ההלכה, בכל התחומים, ובקו יש שלוש מאות רבנים משיבים, ואם שומע שיש רב שפסק לא כמו מרן, מתקשר אליו, למה סוטה מהדרך של מרן, מי לנו גדול ממרן בבקיאות בכל התורה כולה ובכל הראשונים והאחרונים. אמרתי השבוע, מי שלא לומד יביע אומר חסר לו חלק מהתורה, אומרים לו משהו והוא מתפעל, לא ידעתי שיש מבי"ט כזה, מהר"ט, חקרי לו... כל התורה מקופלת בספרי מרן, מי לנו גדול ממנו. את זה יודע הרב אשכנזי, אשריו ואשרי חלקו, זכותו של מרן תגן עליו. ב"ה הוא פועל הרבה בעיר שלו, ויתר על ההכתרה, ומאז שנבחר לרב העיר הוא פועל ומוסר שיעורים. שיזכה לעשות עוד כהנה וכהנה, להגדיל תורה ולהאדירה, ועוד יעלה מעלה מעלה.

מעשה שבת דרבנן, ופסק כרבי יהודה שקונסים שוגג אטו מזיד, ומשמע שמעשה שבת מדרבנן.

מידי דאכילה

ג. אמנם הלבוש (סי' רמז ס"ג, ור"ס שיה) כתב, שמלאכה גמורה הנעשית בשבת² אסורה בהנאה מן התורה. גם בספר יד מלאכי (כללי הריש סי' תקסד) הביא בשם הדמשק אליעזר (חולין דל"ו ע"א) - היה קדמון לפני כ-400 שנה - דמה שרבינא מיקל והלכה כמוותו, לא נאמר על מידי דאיסורי אכילה, כי גנאי הוא לישראל שגופו יתגדל מדבר שנתבשל בשבת. ולדבריהם יוצא שמעשה שבת אסורים מדאורייתא. אבל זה קצת תמוה, כי בגמרא אמרו שהלכה כרבינא לבר מהני תלת - חוץ משלשה דברים - אומצי ביעי ומזרקי אגומרי, שהם דברי אכילה, ומשמע שגם במידי דאכילה הולכים כרבינא להקל, שאם לא כן למה צריך לומר שהלכה כמוותו בכל מקום חוץ משלשה דברים אלו, הרי בלאו הכי שלשתם הם מידי דאכילה ואינם נכללים בכלל זה.

אל יטיל אימה יתירה

ד. בגמרא גיטין (א), אמר רבי אבהו, לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו, שהרי אדם גדול הטיל אימה יתירה בתוך ביתו והאכילוהו דבר גדול, ומיהו? רבי חנינא בן גמליאל. שואלת הגמרא, האכילוהו סלקא דעתך? השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, צדיקים עצמן לא שכן?! אלא ביקשו להאכילו דבר גדול, ומהו? אבר מן החי. פעם רצה רגל של כבש, ובני הבית פחדו ממנו, ומיד רצו וחתכו רגל מכבש חי והביאו לו. התוספות שם (ד"ה השתא) כתבו שהקב"ה לא מביא תקלה לצדיקים דוקא בדבר אכילה, כי גנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור, ומה שאין כן שאר איסורים שהם בגברא ולא בחפצא, עלול הצדיק להיכשל.

² תלמיד חכם חשוב אחד רצה לומר שבישול באינדוקציה הוא לא בישול גמור מדאורייתא, וכשם שלא גזרו חכמים בבישולי גוים על מליח וכבוש, אף שאמר שמואל מליח כרותח וכבוש - כובש בצונן 24 שעות - כמבושל (פסחים עו. חולין צו: קיא); מכל מקום גוי שמלח מותר (ע"ז לה:), וגם בכבשים של גוי לא גזרו (ע"ז ט:), ובירושלמי (נדרים פ"ו ה"א) מבואר שאין בישולי גוים במעושו. הוא הדין לאינדוקציה, שיש סיר מיוחד על משטח זכוכית, והגלים קצרים אלקטרו מגנטיים מתנקשים, והסיר מתחמם, אבל זה לא בישול באש כמו שהיה במשכן. אותו חכם רצה להביא ראיה מיביע אומר ח"ה (היו"ד סימן ט אות ב), שכתב בענין מה שמכניסים דגים קטנים בתוך כלים גדולים כעין סלים, ומעשנים אותם בקיטור, שהאש מרתיחה את המים והם מוציאים אדים, והבישול אינו במים אלא באדים, וכתב שאין בזה משום בישולי גוים, וכפי שפסק הרמב"ם (פ"ו מהמ"א ה"י) והשלחן ערוך (סימן קיג סעיף ג) בדין המעושן.

אבל שם הרב דיבר לגבי מפעל, כי בבתיים לא מבשלים בקיטור, וצריך כן לגבי בישולי גוים, שאין זה דרך בישול הרגילה, אבל אין לדמות לבישול באינדוקציה בשבת. וכיום בבתיים החדשים כמו ביישוב אחיסמך, יש אינדוקציה, ואין גז, וכך בכל העולם ובאמריקה, גם לטראמפ יש אינדוקציה... וזה דרך בישול אצל כולם. ואפילו לגבי בישולי גוים יש לדון מצד מה שברוב העולם יש דרך לבשל באינדוקציה, ואם נתיר נעקור דין בישולי גוים, וכבוש ומליח לא דומה, כי אין שם כלל חימום, אבל כאן על ידי זרם החשמל הקדרה מתחממת מאד, והתבשיל מתחמם ומתבשל.

הפוסקים דנים באש חשמלית, כגון מנורה עם חוט להט או תנור, אם היא אסורה מדאורייתא או מדרבנן. המהרש"ם (ח"ב ס"ס רמז הראשון) כתב, חוכך אני לומר שאפילו הדלקת אש של חשמל אסורה רק מדרבנן, כי במשכן היתה אש מכלה, אש שורפת, אבל אש של חשמל אין בה חמץ [וכשמדליקים אש היא עולה למעלה, גם אם תהפוך את הגפרור למטה, האש תעלה כלפי מעלה, כי נמשכת ליסוד שלה השמש, כמו אדם שהולך זקוף - גם אם הוא עניו והראש למטה, אבל עומד ישר... - כי הנשמה היא חלק אלוה ממועל, אבל בהמה הולכת כפופה לאדמה], שהרי היא בעששית אטומה ואינה שורפת. רבי יעקב

קרא והטה

ה. התוספות הביאו את דברי הגמרא בשבת (יב:), לא יקרא לאור הנר שמא יטה ויעבור על איסור מבעיר בשבת - ואפילו הנר גבוה כמה קומות אסור (ש"ע ר"ס ערה) - אמר רבי ישמעאל בן אלישע, אני אקרא ולא אטה - יש לי יראת שמים ואני מופחד ממהני... פעם אחת קרא וביקש להטות, אמר: כמה גדולים דברי חכמים, שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר. רבי נתן אומר, קרא והטה - כלומר שעבר איסור תורה - וכתב על פנקסו: אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת, לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה. נמצא שיש אומרים שרבי ישמעאל נכשל, כיצד יתכן? אלא שרק באכילת איסור הקב"ה לא מביא תקלה לצדיקים.³

מובטח לו שלא יחטא

ו. מובא בשם רבינו האר"י ז"ל (הובא במשנת חסידים מסכת ניסן פ"ג מ"ד ועוד), שהנוהר ממשוהו של חמץ בפסח, מובטח לו שלא יחטא כל השנה כולה. והרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג: מגילה כה. נדה טז:), וכתב הרמב"ם (פ"ה מהלכות תשובה ה"ב) שהאדם הוא בחירי, ובידו לבחור בין טוב לרע, ואין אפשר להבטיח לאדם שלא יחטא?! אלא הכוונה שיקבל סייעתא דשמיא שלא לבוא לידי מכשול, בשבת לא יקום באמצע הלילה וישכח וידליק את האור בשירותים... הקב"ה ישמור עליו. אם כן איך רבי ישמעאל קרא והיטה, וכי לא נזהר ממשוהו חמץ בפסח. כך שמע רבי עקיבא איגר בילדותו שאמו שואלת את אביו, ובתור ילד נענה ואמר, שהרי מבואר בדברי התוס' שדוקא "באכילת" איסור אין צדיק נכשל, והרי אין אכילה פחות מכזית, ולפי זה במשוהו חמץ לפעמים גם צדיק גמור יכול

משה טולידאנו בשו"ת ים הגדול (ס"ס כו) נסתפק אם הדלקת חשמל בשבת אסורה מדאורייתא או מדרבנן, והחזיק בדברי המהרש"ם. וכן כתב הלבושי מרדכי (ח"א ס"י מז, מח).

אולם כל גדולי הדור לפני כמאה שנה, חלקו על זה בתוקף, כי לא צריך להיות בדיוק כמו במשכן, מספיק שזו אש גמורה שמאירה כדי להתחייב בהבערה. האחיעזר (ח"ג ס"י ס) יצא בחריפות נגד המקילים, וכן דעת הגאון בית יצחק שמלקיס (הובא שם). וכן כתבו בספר פני מבין (סימן נו), ובקרן לדוד מסאטמר (סימן פ), שאין מה להסתפק, וחשמל זה אש גמורה. והמשילו שמי שטוען שחשמל זה לא אש, אחר מאה ועשרים יבוא לשמים ויגידו לו, למה הקלת בהדלקת חשמל? כי זה לא אש. תשב בבקשה על כסא חשמלי. והוא יושב וצועק, אבל מה אתה צועק, זה לא אש... ביביע אומר ח"א (חאו"ח סימן ט אות יד) כתב: ומכיון שכן דעת כל גדולי הדור בודאי דהכי נקטינן, ואין לעורר בזה שום ספק להקל, ושוב ראיתי בשו"ת דובב מישרים ח"א (ס"י פז) שכתב שאין לצרף להקל אפילו לסניף. ע"כ. גם בחזון עובדיה (שבת ו עמ' קה) כתב שהמדליק חשמל בשבת חייב משום מבעיר. ומדובר באש של חשמל כגון גוף חימום שהוא מדאורייתא, ואין הבדל בין זה לאינדוקציה.

הגאון האחיעזר (הובא בספר אשל אברהם ניימרק על חולין, בקונטרס פירות גינוסר סימן כא) היה מהדר בהבדלה לברך "בורא מאורי האש" על אור חשמל, כדי להורות וללמד לעם שהחשמל הוא אש גמור לחייב עליו משום הבערה בשבת. אבל אנחנו לא עושים כך, כי צריך שתהיה אש גלויה ולא נר בעששית, ולכן מי שאין לו נר לא יברך על חשמל, ולא כמו נר שבת שמברכים "להדליק נר של שבת" גם על חשמל בבתי מלון וכדומה, אלא ברכת בורא מאורי "האש" מברכים רק על אש ממש בכמה צבעים... כך המנהג וכך ההלכה (יחזה דעת ח"ב ס"י לט).

³ לפני כמה שנים היינו בשבת באיזה בית מלון, והביאו לנו בשר, שאלתי האם הבשר חלק? והמשיגה כשרות אמר: כן כן. אבל היתה לי הרגשה שלא כדאי לאכול, ולא אכלתי, אחר כך התברר שזה לא היה בשר חלק, "צדיק מצרה נחלק" (משלי יא, ח).

להיכשל (שרי המאה ח"א עמ' 269). בילקוט יוסף על פסח (ח"א עמ' רמז) יש אריכות בנושא הזה.

אכלו בכיפור

ז. בגמרא ראש השנה (כ"א), לוי איקלע לבבל, והגיע לשם סמוך לליל י"א בתשרי, ובמוצאי כיפור ראה אותם אוכלים תבשיל. אמר להם: בסים תבשילא דבבלאי ביומא רבה דמערבא - טעים תבשיל הבבלים ביום צום הכיפורים שבארץ ישראל. ובא לומר להם, שבדרך כלל אלול אינו מעובר, אבל השנה עיברו את אלול בארץ ישראל, וכעת נכנס הצום, והשליח לא הספיק להגיע לבבל להודיע להם. ואיך צדיקים וחסידים נכשלו ואכלו בליל כיפור? צריך לומר, שהם לא נכשלו באכילת איסור בחפצא, כגון נבלה וטרפה, אבר מן החי, דג טמא, בשר כשר ולא חלק, אלא אכלו בשר חלק, אכלו לחם שהפרישו ממנו חלה, קמח בלי בעיה של חדש או תולעים, ורק השעה גרמה את האיסור, וזוה גם הצדיקים עלולים להיכשל. וכמו רבי ישמעאל שקרא והטה, ונכשל בגברא ולא בחפצא.

מעשה שבת - הפצא או גברא

ח. יש לדון במאכל שבישלו בטעות בשבת, כי חשב שעוד לא שקעה השמש, האם המאכל נהפך לאיסור ונחשב איסור חפצא, כלומר שהמאכל עצמו כחפץ של איסור, או שכיון שהמאכל כשר - מי מכניס לביתו מאכל לא כשר - נחשב איסור גברא, כלומר שעל האדם אסור לאכול. רש"י (פריתות י"ד), כתב, שכל איסור דאורייתא הוא איסור חפצא, וכל איסור דרבנן - כגון בישולי גויים - הוא איסור גברא. וכן כתב התורת חסד (ס"א לא אות ה). וכתב הרב פראנק בשו"ת הר צבי (או"ח סי' קפג), שאף שמעשה שבת הוא מדרבנן, עם כל זה איסור זה חמור שעשו אותו חכמים כאיסור חפצא, כמו נבילה. ושם כתב לחלק בין גוי העושה מלאכה לצורך הישראל, שבזה האיסור לישראל הוא בגדר איסור על הגברא, לבין ישראל העושה מלאכה בשבת, שאז האיסור ליהנות ממעשיו הוא איסור חפצא. בילקוט יוסף (ר"ס ש"ה) פלפלנו בדבריו. כל אחד צריך לפלפל ולא רק לומר זה אמר כך וזה אמר כך... יש מחברי ספרים שהכל לקט בלי לפלפל בסברות. ואח"כ הם חולקים ואומרים שיש דיקטטורה בהלכה, בעוד שהם לא מפלפלים כלל. וחבל.

אכל לקה ושילם?!

ט. והנה בחושן משפט (סימן רל"ד סעי' ג), נפסק, מי שבא לחנות לקנות בשר, והקצב אמר לו שזה בשר חלק⁴, ואחר כך נודע למוכר שהבשר טרפה,

⁴ קיבל את הבשר מחו"ל, והוא בהכשר הרבנות. בזמני הייתי יודע מי הצוותים שהולכים לשחוט, והייתי נפגש איתם, וגם שלחתי כמה פעמים לארגנטינה נציגים מטעמי תלמידי חכמים, הגאון רבי יצחק דניאל והגאון הרב לסרי, והם נסעו במיוחד לשם ולעוד מקומות. והייתי נפגש עם הצוותים כמעט בכל שבוע, השקעתי ברבנות לשם שמים. כשאנחנו היינו ברבנות, הכשר הרבנות היה טוב מאד, וגם בשר חלק רבנות, נלחמנו נגד הרפורמים מאבק עיקש, ופעלנו רבות בשיעורי הלכה בכל הארץ, היה לנו סייעתא דשמיא.

גם העדה החרדית שיפרו את ההכשר על הבשר, פעם דיברתי כאן, והרב שטרנבוך אמרו לו התלמידים שדיברנו חריף, כי כתב בספרו תשובות והנהגות (ח"ד סימן קסט) שהספרדים לא מבינים כלום בעניינים האלו, ולכן לא צריך לשמוע להם בענין בשר חלק. אבל הראיתי לו שאנחנו מבינים, והערתי כמה הערות, ואמרו לי שתיקנו. אחר כך רצו שאיפגש איתם אבל התחמקתי. בכל אופן אמרו לי שהיום טיפלו בבעיות, ולכן בחור שלומד בישיבה אשכנזית, ומביאים שם בשר בהכשר כזה, מותר לו לאכול, שלא יהיה חלש בלימוד, והרי עד אחד נאמן באיסורים.

⁵ הזרע אמת (חאו"ח סימן פט) - לפני כ-250 שנה - כתב שכיום התיקון לכל העוונות לא בתעניות ובסיגופים, אלא בריבוי לימוד תורה, ועל ידי שטובל

ופרסם מודעה בעיתון, מי שקנה בשר בחנות ברחוב פלוני, ידע שזה טרף. והקונה שראה את המודעה, בא למוכר ואומר, כך הכשלת אותי?! תחזיר לי את הכסף, גם אכלתי איסור וגם אני צריך לשלם עליו?! 'אכל לקה ושלם'... אם האיסור דאורייתא - כגון בשר שאינו חלק - צריך להחזיר את הדמים, כי גופו גדל ממאכל איסור, מה שאכל אכל ומה שלא אכל יחזיר למוכר. אבל אם האיסור דרבנן - יש טריפות שאיסורם מדרבנן - אם לא אכל יחזיר לו את הבשר והמוכר יחזיר את הכסף, ואם אכל, המוכר לא חייב לו כלום. ופירש הנתיבות המשפט (ח"מ ס"ו רל"ד ס"ב), כי על איסור דאורייתא צריך כפרה ויבכה לקב"ה שימחל לו, ואם יש לו כוח גם יתענה⁵, אבל על איסור דרבנן אין צריך כפרה בשוגג. בא מרן ביביע אומר ח"א (חיו"ד ס"ד אות ד) ומסביר, וכי קל בעינינו דברים דרבנן?! כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה (ברכות ד:). אלא שאיסור דרבנן הוא איסור גברא, והגברא היה אנוס, אבל איסור דאורייתא הוא איסור חפצא, ואף שהוא אנוס, סוף סוף גופו מתגדל מדבר אסור.⁶

מעימה לקמן לפני הקידוש

י. לפי זה ביאר ביביע אומר שם (אות ה), מה שכתב בהגהות מיימוניות (פכ"ט מהלכות שבת אות מ) - אחד הראשונים לפני כ-750 שנה, הביאו הבית יוסף (סי' רס"ט) - שמוותר להאכיל קטן קודם הקידוש, כי האיסור לאכול לפני הקידוש בלילה ובבוקר הוא מדרבנן. והוא הדין ילד קטן בגיל תשע או עשר שהולך לבית כנסת, בפרט אם מתפלל במקומות שמאריכים מאוד במנגינות ב"אז ישיר" וכדומה, וזה מכביד על הציבור, וכן בקריאת התורה, ויודע שעד שיחזור לבית יהיה עשר וחצי ויהיה רעב. מותר לפני התפלה להאכיל אותו עוגה, ואיך עובר על האיסור "לא תאכלו על הדם" - לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם (ברכות י:), ובש"ע (סי' פט ס"ד) מבואר שרק לצמא ורעב וחולה מותר. ואיך מאכיל את הקטן לפני קידוש או לפני התפלה? אלא שהעוגה כשרה, או הבמבה כשרה - יודע שמברכים עליה "האדמה" כמו שמרן בירך בעצמו על הבמבה האדמה - מותר לתת לו לפני הקידוש, כי רק השעה גורמת את האיסור לאכול, וכיון שהוא איסור גברא, לכן כל האיסור הוא על איש גדול מעל בר מצוה, ולא על קטן.⁷

עשה ולא תעשה

יא. לפי זה המשיך מרן זצ"ל (שם אות ו בשם המנחת יחיאל סימן עא אות ד) וביאר את החילוק בין מצוות לא תעשה לעשה, שבמצוות לא תעשה שבכל התורה כולה נשים חייבות, כגון שגם להן אסור לאכול לחם שלא הפרישה ממנו חלה, קמח באיסור חדש⁸, חיזיר, נבלה וטרפה, דג טמא, חלב אחרי בשר,

במים של התורה מתכפרים לו העוונות, לא צריך לישון על ברזלים או לישון במערות ולהתענות...

⁶ יש פה גם בעלי בתים, וכולם הבינו מה זה חפצא וגברא, לפעמים יש בחורים שמגזימים, לומדים בחברותא ועל כל דבר אומרים חפצא וגברא... כשמסבירים טוב לבעלי בתים, גם מושגים קשים שלומדים בישיבות הם מבינים, והראיה שלא נרדמים...

⁷ ילד בריא בגיל 12 שהוא "מופלא הסמוך לאיש" ונדריו נדרים (נזיר כ"ט), נכון לחנכו שלא יאכל לפני התפלה (ובי"א ח"ד חאו"ח ס"ו יב אות טו). אך לקטן מותר לתת לאכול לפני התפלה, מעשים בכל יום שהיינו רואים אצל מרן זצ"ל, שהיה דואג לנכדים ושואל לפני התפלה, הילד שלך אכל עוגה? ובפרט בראש השנה שהתפלה ארוכה, ונותן להם לאכול.

⁸ בארץ לא מצוי הבעיה הזו, כי לפי תנאי האקלים בארץ, זריעת התבואה נעשית בחורף, ונמצא שכבר התבואה השרישה עד יום ט"ז בניסן. אבל באמריקה זה מצוי מאד, כי בחורף הקור גדול ולא יכולים לזרוע באדמה קפואה, וזורעים לאחר פסח, נמצא שהתבואה הנקצרת במהלך חודשי הקיץ, יש בה איסור חדש. ויש הכשרים אשכנזים בחו"ל שסומכים על הב"ח (חדשות

נהנת? היה שותף בהוראת קבע או בתרומה חד פעמית להוצאת הגיליון!!!

1. הפקדה לחשבון בנק: מזרחי טפחות סניף: 523 מ.ח. 225485 ע"ש עמותת חנון עובדיה בנשר.

2. העברה בבית הדין: 0546888382 ולצ"ן: עבור "השיעור השבועי". 3. קישור דיגיטלי מאובטח לה"ק:

<https://nedar.im/7004246> ולצ"ן: עבור "השיעור השבועי".

המתנת שש שעות לקטן

ג. לגבי המתנת שש שעות בין בשר לחלב, יש לנו ספק ספיקא, שמא כדעת הרשב"א והר"ן שמוותר לתת לקטן איסור דרבנן, ושלא כדעת הפוסקים שמוותר גם לגדול לאחר שעה או פחות. לכן ילד בגיל שמונה או תשע או עשר שאמא שלו רוצה להאכיל אותו ארוחת ערב, מאכלי חלב ולשכב לישון, אבל הילד הזה פיקח ואומר לה: אמא, עוד לא עברו שש שעות מהבשר... תאמר לו: תראה יביע אומר חלק א' (חיו"ד סי' ד) וחלק ג' (חיו"ד סי' ג) שהרב כתב שאפשר להאכיל קטן מאכלי חלב תוך שש שעות. ורק לא יקל בשוקולד וממתקים. כי יש אומרים שאיסור דרבנן הוא איסור גברא, החלב של תנובה וכל שכן טרה הוא בסדר גמור, ורק השעה גורמת, ולכן לקטן מותר.

משלוח מנות

ד. מי ששלח משלוח מנות לחבירו בפורים, אם הביא לו יין ובשר או עוף⁹, ואחר כך התברר שהדג טמא או הבשר טרף, כיון שאיסור דאורייתא הוא איסור חפצא, לא יצא ידי משלוח מנות. ואם שלח לו איסור דרבנן, וחבירו לא ידע מהאיסור ואכל, האם קיים השולח מצות משלוח מנות. לפי דברי נתיבות המשפט הנ"ל שבאיסור דרבנן אין צריך כפרה בשוגג, וכאילו אכל כשר, יצא ידי חובת משלוח מנות, כי סוף סוף נהנה. אך באור שמח (פרק מהלכות גירושין הלכה ז') כתב לחלוק על דברי נתיבות המשפט, ולדבריו גם איסור דרבנן צריך כפרה, וממילא גם לענין משלוח מנות יש לומר שלא יצא ידי חובה, כי אין כאן הנאה, אחר שצריך כפרה. גם בספר סוכת דוד (יבמות ז') כתב כן, וביביע אומר (שם) הביא להקת פוסקים שחולקים על נתיבות המשפט הנ"ל וכן התורת חסד (חאו"ח סי' לא אות ה), וסוברים שגם איסורי דרבנן הם איסור בחפצא (ע"ע ילקו"י פורים עמ' תשנ"ג).¹⁰

מסעדה פתוחה בשבת

טו. כאמור מעשה שבת להלכה אסור מדרבנן, ולדברי הרב פראנק הוא איסור חפצא, אך יתכן שהוא ככל איסורי דרבנן שהם איסור בגברא. ויש בזה כמה נפקא מינה. למשל, מי שבישל בשוגג בבין השמשות, זה ספק דרבנן, ויש להקל לאכול התבשיל. או מסעדה שלצערנו פתוחה בשבת, ובישלו בשבת, ובמוצאי שבת מישהו מגיע לשם לפי תומו לאכול סעודה רביעית. בדרך כלל המבשל בשבת במזיד, התבשיל אסור למבשל עצמו לעולם ומותר במוצאי שבת לאחרים - הפוסקים נחלקו אם מחכים 'בכדי שיעשו' או לא, ולהלכה מותר במוצאי שבת מיד (ש"ע סי' שיח ס"א). אבל כתב הכתב סופר (חאו"ח סי' ג), שפונדק - בעל מסעדה או מלון - שדרכו לבשל בקביעות בשבת, קנסו חכמים לאלו שנתבשל בשבילם כמו למבשל עצמו, ובילקוט יוסף (שבת ג, סי' שיח ס"ו עמ' כג, וסעי' עמ' קג) הבאנו כמה אחרונים שמסייעים לדבריו, ובזה רבנן תקנו כעין דאורייתא לאסור את התבשיל כמו איסור חפצא.

לשחוט, מה עשה? הביא תרנגולות הודו כשוחד, ו"השוחד יעוור עיני חכמים" (דברים טו, טו). מרן קלט מיד, הקב"ה לא מביא תקלה לצדיקים, ולכן החזיר לו את העופות [א.ה. ובכל אופן לא יוצא ידי חובת משלוח מנות בעוף חי (ילקו"י פורים עמ' תשה)].

¹⁰ יש חוברת בינו שנות דור ודור, ושם (עמ' כט, לו) כתב שהשטחיות הכריזה מלחמה על העיון, אבל הנה ראייתם את הפלפול הזה, שכולו מבואר ביביע אומר, אטו זו שטחיות?! הם טעו בזמנו במרן לפני כשלושים שנה, ויש מהם שממשיכים גם כיום בטעות הזו, ומסרבים להכניס את ספריו של מרן זצ"ל עד היום. הם טועים במרן עד עצם היום הזה. אבל תדעו שזה הפסד כולו שלהם.

ואין הבדל בזה בין אנשים לנשים. ולכן חייבות גם בקידוש, כי כל שיטתו בשמירה ישנו בזכירה (ברכות כ:). אבל במצוות עשה, כשאין הזמן גרמא נשים חייבות, אבל אם הזמן גרמא נשים פטורות, כגון נטילת לולב, ישיבה בסוכה, שמיעת קול שופר. ורק בחנוכה ופורים וד' כוסות חייבות שאף הן היו באותו הנס (שבת כג, פסחים קח: מגילה ד.). ומה הסברא לחלק בין מצוות עשה ללא תעשה? אלא שכתב הר"ן (נדרים יח.) שכל מצוות עשה הם מצווה על הגברא, ובזה אפשר לחלק בין גברא לגברא - בין איש לאשה. מה שאין כן בלא תעשה, כגון אכילת איסור, הוא איסור חפצא, ולכן אין הבדל בין איש לאשה.

לתת לקטן איסור בידיים

יב. עוד כתב מרן זצ"ל (שם אות ד), שבזה חולקים הרמב"ם (פ"ז מהל' מאכלות אסורות הכ"ז) עם הרשב"א (שבת קכא.) והר"ן (ריש יומא), אם מותר לתת לקטן איסור דרבנן בידיים, כגון שנותן לו בישולי גויים, שהיא גזירה רבנן משום חתנות. לדעת הרמב"ם אסור, דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון. אך לדעת הרשב"א והר"ן מותר לתת לקטן איסור דרבנן. ובמה חולקים ביניהם? להרמב"ם רבנן עשאוהו כאיסור חפצא, אך לרשב"א והר"ן האיסור הוא על הגברא - על איש גדול שהוא בר חיובא. ומרן השלחן ערוך (סי' שמוג) פסק כדעת הרמב"ם, וכך ההלכה שאסור לתת לקטן אפילו איסור דרבנן.

סתירה בעומק דברי מרן

[וקשה, שהרי בחושן משפט (הובא לעיל אות ט) מבואר שאיסורי דרבנן לא צריך כפרה, ולכן אינו צריך להחזיר התשלום, כיון שהם איסור גברא, והלא כאן מרן פסק כהרמב"ם, שקטן אסור להאכילו בידיים אפילו איסורים מדרבנן, ומשמע שזה איסור חפצא. וזו סתירה. לפני ארבעים שנה באתי למרן זצ"ל ושאלתי אותו על כך, ומרן חיך ואמר, לא תתחשב בזה, והוסיף שכתב את ההגדרה הזו לפלפול בעלמא. אם יש קושיא בשיעור כללי אפשר להישאר בצריך עיון, כל שאין בזה נפקא מינה להלכה (וכך כתב על זה ביביע אומר ח"ד חאו"ח סי' יב אות טו: "וכל זה אני אומר לחדודי בעלמא, כי לדיון יש תשובה").

א.ה. ולכאורה יש לומר, שבשלחן ערוך בהלכות שבת מרן חשש לדעת הרמב"ם שאיסורי דרבנן הם איסורי חפצא, ולכן כתב שאין לתת לקטן איסור דרבנן. אבל בידינו ממונות מרן חשש לאידך גיסא, שהמוחזק יכול לומר קים לי כדעת החולקים על הרמב"ם וסוברים שאיסור דרבנן הוא איסור גברא, ואם כן אין צריך כפרה, ולא צריך להחזיר לו (השיעור השבועי תשפ"א א"פ חקת אות ג, ועיין ילקוט יוסף מצוות התלויות בארץ ח"ב עמ' שמה. ימ"נ עמ' תשל. ילקוט טהרה עמ' תנה. עין יצחק ח"ב עמ' קח. ובשלחן המערכת ח"ב עמ' רא. וראה בשלחן המערכת ח"א עמ' רטט מה שהוסיף לפלפל בזה). בילקוט יוסף הארכנו בכל זה, איזו מתיקות של התורה! תענוג].

סי' מד) שחולק על מרן השלחן ערוך (י"ד סי' רצג ס"ב), ולשיטתו בתבואת גוי הגדלה בחו"ל אין איסור. מרן האבא כשהיה באמריקה לפני כחמישים שנה התריע רבות על כך, וכיום הספרדים באמריקה התארגנו ובה"ש הכשר מיוחד של הספרדים על כל סוגי המאפים. לכן כשבאים לשם צריך ללכת למאפיות מיוחדות עם הכשר, ולבקש לחם שאין בו בעיה של איסור חדש לפי דעת מרן.

⁹ כשהיינו גרים בת"א, הגיע אחד עם פאות ארוכות ושני סלים עם תרנגולות הודו, בתור משלוח מנות. ואמרתי למרן, אבא, מישהו הביא משלוח מנות תרנגול הודו שיש כלפיו מסורת בתימן שהוא כשר לאכילה, ותיארת לי את השולח. מרן אמר מיד, תקח את זה בחזרה, בשום פנים אל תקבל ממנו! כי התברר שאותו אחד היה שוחט בשוק התקוה, ומרן היה בודק את הסכינים, היתה לו ציפורן אחת גדולה והיה בודק, וכמה ימים לפני כן מרן תפס שהסכין שלו פסולה, והעביר אותו ממשרתו. אבל הוא צריך פרנסה, ורוצה לחזור